A gyermekbántalmazás felismerése és megszüntetése - minisztériumi protokoll, 2017 és a 2024-es törvényi változások

Dr. Nagy-Balás Borbála, UNICEF Magyarország gyermekjogi munkatársa

Gyermekvédelem

A gyermekek védelme nem csak a gyermekvédelmi rendszer szereplőinek, hanem minden gyerekkel hivatásszerűen foglalkozó szakembernek és a gyerekek körüli felnőtteknek is a feladata, függetlenül attól, hogy a gyerek a saját családjában él vagy gyermekvédelmi gondoskodásban részesül.

Gyerek veszélyeztetése, veszélyeztetettség

A gyerek veszélyeztetése: a gyerek alapvető fizikai és/vagy lelki szükségleteinek tartós elhanyagolása és/vagy a gyerek bántalmazása

Veszélyeztetettség: olyan - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyerek testi-, érzelmi, erkölcsi-, értelmi- fejlődését gátolja vagy akadályozza.

Rizikó faktorok, amelyek nem feltétlenül vezetnek bántalmazáshoz, de fokozott kockázatot jelentenek, fokozott figyelmet érdemelnek : családi körülmények, szülő személyiségével összefüggő problémák, gyerekkel kapcsolatos tényezők MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf - 32.o.

Gyermekvédelmi jelzés

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai

a gyermek veszélyeztetettsége esetén kötelesek **jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálatatónál.**

bántalmazás, súlyos elhanyagolás vagy más súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén vagy a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén **kötelesek hatósági intézkedést** kezdeményezni.

Gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai

a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,

b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,

c) a köznevelési intézmények és a szakképző intézmények,

d) a rendőrség, e) az ügyészség, f) a bíróság,

g) a pártfogó felügyelői szolgálat,

h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,

i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,

j) az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,

k) a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság,

l) a javítóintézet,

m) a gyermekjogi képviselő,

n) a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal,

o) az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv,

p) a települési önkormányzat jegyzője, q) a büntetés-végrehajtási intézet,

r)a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők.

Az észlelő- és jelzőrendszer hatékony működésének folyamata

- **Megelőzés**
- **Gyanú esetén jelzés** - nem kell mérlegelni a veszélyeztetettség súlyosságát annak, aki a jelzést megteszi.
- **Cselekvés -** család- és gyermekjóléti szolgáltató feltárja a problémát és megoldási tervet (cselekvési terv) készít, ha szükséges hatósági intézkedést kezdeményez. A jelzőrendszer érintett tagjait bevonja a megoldás során.
- **Visszajelzés** a megtett intézkedésekről a jelzőrendszer tagjainak
- **Utánkövetés**

Titoktartás vs. jelzési kötelezettség

Elhanyagolás, veszélyeztetés, bántalmazás esetén a gyerek élethez- és emberi méltósághoz való joga sérül, ezt nem szorítja háttérbe az adatvédelem.

Sokszor a család retorziójától való félelem miatt nem kerül sor a jelzésre.

Bántalmazás gyanúja esetén történt jelzés - külön kérelem nélkül is zárt adatkezelés (olyan iratot sem lehet megtekinteni, amiből következtetés vonható le a jelzést tevő személyére)

Munkajogi felelősség, büntetőjogi felelősség

Ha a jelzésre kötelezett személy vagy szerv alkalmazottja a jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a gyámhatóság – jelzésre vagy hivatalból – értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni **fegyelmi felelősségre vonás** megindítására.

Ha az jelzésre kötelezett személy vagy szerv alkalmazottja, illetve vezetője **kiemelt veszélyeztető okra utaló körülményt észlel**, és haladéktalanul, de legkésőbb három munkanapon belül nem tesz eleget a jelzési vagy kezdeményezési kötelezettségének, vagy nem tesz feljelentést, büntetőjogi felelősségre vonásának van helye.

2024. XXX. Tv. - indokolás

- A Gyvt. jelzési kötelezettséget ír elő a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok részére. E jelzési kötelezettség célja, hogy a gyermekvédelem értesüljön a gyermeket esetlegesen veszélyeztető okokról, körülményekről. A módosítás célja, hogy a gyermekek védelme érdekében szükséges információk eljussanak a megfelelő hatóságokhoz, hogy a legsúlyosabb veszélyeztetettségre utaló körülmények ne maradjanak rejtve. Ezért a módosítás hangsúlyozottan a **gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok kötelezettségévé teszi a látókörükbe tartozó gyermekeket érintő, kiemelt veszélyeztető okra utaló körülményekről a hatóságok tájékoztatását.** A gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében a jelzési vagy együttműködési kötelezettség elmulasztásának következménye valamennyi gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagra tekintettel egységes.
- Gyermek nem kerülhet, illetve nem maradhat veszélyeztetett helyzetben, ezért a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Btk.) új tényállás kerül megalkotásra, amely a gyermekek veszélyeztetettségével kapcsolatos kiemelt veszélyeztető okra utaló körülmény jelzésére vonatkozó kötelezettség megszegését szankcionálja.

BTK. 209/A. §

Gyermekvédelmi jelzéssel kapcsolatos kötelezettség megszegése

- 209/A. § Aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 17. § (4a)–(4c) bekezdésében meghatározott, a gyermekek veszélyeztetettségével kapcsolatos kiemelt veszélyeztető okra utaló körülménnyel összefüggő kötelezettségét megszegi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

KIEMELT VESZÉLYEZTETŐ OK – GYVT. 17.§.

Kiemelt veszélyeztető okra utaló körülmények:

a) a gyermek szexuális bántalmazására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak,

b) a gyermek fizikai bántalmazására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak,

c) a gyermek elhanyagolására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak és

d) a gyermek által megkísérelt öngyilkosság, ha a gyermek még nem részesül egészségügyi ellátásban, gyermekjóléti alapellátásban vagy gyermekvédelmi szakellátásban, illetve pszichés megsegítésben.

MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf - 34.o.

Miniszteri rendelet – kiemelt veszélyeztetés tartalma (15/1998 NM rendelet)

11/A. § * A Gyvt. 17. § (4d) bekezdésében meghatározott kiemelt veszélyeztető okra utaló körülmények

- a) a gyermek szexuális bántalmazására utaló körülmények közül,
  - aa) a gyermek testnyílásainak nem baleseti eredetű, külső behatás okozta sérülése,
  - ab) a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermek várandóssága, ideértve azt az esetet is, amikor a tizennegyedik életévét betöltött várandós gyermek esetében megállapítható, hogy a születendő gyermek fogantatására a tizennegyedik életév betöltése előtt került sor,
  - ac) ha a gyermek vagy közeli hozzátartozója tizennyolcadik életévét betöltött személy által elkövetett szexuális abúzusról számol be,
- b) a gyermek fizikai bántalmazására utaló körülmények közül a nem baleseti eredetű, az érintettek által elmondottakkal nem összeegyeztethető eredetű, külső behatás okozta
  - ba) súlyos sérülés,
  - bb) többszörös, különböző időben keletkezett, a gyógyulás különböző stádiumait mutató sérülés,
  - bc) többszörös törések egyidejű jelenléte,

Miniszteri rendelet – kiemelt veszélyeztetés tartalma (15/1998 NM rendelet)

- c) a gyermek súlyos elhanyagolására utaló körülmények közül,
  - ca) ha a gyermek törvényes képviselője a Gyvt. 130/A. § (3) bekezdésében foglaltak szerint kifejezetten megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval
  - cb) kötelező védőoltás beadásának megtagadása,
  - cc) a gyermek súlyos fokú alultápláltsága, illetve a harmadik életévét be nem töltött gyermek esetében a gyermek egészségét veszélyeztető ellátatlansága,
- d) a gyermek által megkísérelt öngyilkosság, ha a gyermek még nem részesül egészségügyi ellátásban, gyermekjóléti alapellátásban vagy gyermekvédelmi szakellátásban, illetve pszichés megsegítésben.

A jelzőrendszer működésének általános alapelvei

ALAPELVEK

- Szakmai szabályozottság
- Információk felelős kezelésének az elve
- Egyéni szükségletek figyelembevételének az elve
- Komplexitás elve
- Kötelezőség elve
- Objektivitás elve
- Szakmai felelősség elve
- A jelzést írásban kell megtenni (telefonon- vagy szóban történt jelzést is be kell fogadni, de később írásba kell foglalni)

Az észlelő- és jelzőrendszer tagjainak az együttműködése - team munka

- **Esetmegbeszélő:** problémákat feltáró, megbeszélő- illetve segítő folyamat, ellátását egyeztető munkaforma, amely egy adott eset ügyében az összes, az aktuális probléma megoldásában érintett szakember bevonásával történik
  - Cél: probléma közös definiálása, a esetvezetés során feltárt feladatok tisztázása. Segítő folyamat együttes megfogalmazása, megtervezése

Továbbiak:

- **Szakmaközi megbeszélés**
- **Esetkonferencia**
- **Esetkonzultáció**

Egyéb fontos tudnivalók

- Amennyiben a hozzátartozók közötti erőszaknak a gyermek is szemtanúja, azt úgy kell tekinteni, hogy veszélyeztett és ellene is irányul a bántalmazás.

- Egyéb jelzés hiányában is súlyos veszélyeztető oknak minősül, ha a gyermeket gondozó szülő, más törvényes képviselő megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval – háziorvossal, házi gyermekorvossal, védőnővel –, illetve a gyermek gondozása tekintetében a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, köznevelési intézménnyel, illetve szakképző intézménnyel.

Egyéb fontos tudnivalók

- Amennyiben a gyerekkel napi kapcsolatban álló személyek, szakemberek úgy érzik, hogy saját eszközeikkel, a kompetenciahatáraikon belül nem tudnak hatékonyan segíteni és feltételezhető, hogy külső segítséggel biztosítható a gyerek családban történő nevelkedése ---- jelezni kell!

ÖSSZEGZÉS

- Jelzőrendszeri tag
  - Jelzési kötelezettség
  - Együttműködési kötelezettség
  - Tájékoztatási kötelezettség
- Mulasztás - felelősség
  - Fegyelmi felelősség
  - Büntetőjogi felelősség

Köszönöm a figyelmet!